

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 1/S. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ**

<i>Fayziyev O'rinboy Toshmuhammad o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJIGA EGA BO'LGAN INSONLARNI IJTIMOIIY HIMOYALASH SOHASIDAGI ISLOHOTLAR	9-16
<i>Эсонов Зиёдбек Юлдашевич</i> ФАРФОНА ВОДИЙСИ МИНГ ЎЗБЕК УРУФИ МАНБАЛАРИ ТАРИХИДАН	17-22
<i>Rajarov Mardonbek Qosimboy o'g'li</i> AFRIG'IYALAR SULOLASI TARIXINING TURK TILLI TADQIQOTLARDA YORITILISHI	23-26
<i>Исмоилова Нигорахон Усмонжановна</i> НАЛИВКИН И ЕГО СВЕДЕНИЯ О ТУЗЕМНОЙ ЖЕНЩИНЕ	27-34
<i>Мирхакимова Феруза Холдоржон кизи</i> ВЗГЛЯД В ИСТОРИЮ МЕМОРИАЛЬНОГО МУЗЕЯ САДРИДДИН АЙНИ	35-40

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Zhao Rong</i> RESEARCH ON THE CONSTRUCTION OF CORE CURRICULUM STANDARDS FOR CROSS- BORDER E-COMMERCE MAJORS BASED ON HIGHER VOCATIONAL EDUCATION IN INNER MONGOLIA	41-48
<i>Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li</i> FARG'ONA VILOYATIDA AGROTURIZM FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RESURS SALONIYATINI VAHOLASH	49-58
<i>Malikova Gulhayo Turdali qizi</i> TIJORAT BANKLARDA INVESTITSION FAOLIYAT TAHLILI	59-64
<i>Maxmudov Anvarjon</i> SOLIQ HUQUQBUZARLIKLARINI TARKIBI, SHAKLLANISH MANBALARI VA ULARNI IQTISODIY MOHIYATI	65-75
<i>Мухитдинов Ахрор</i> РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТДА ЯГОНА МАРКАЗЛАШГАН ДИСПЕТЧЕРЛИК ХИЗМАТИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ	76-82
<i>Jurayev Xusan Atamuratovich</i> KORXONANI MOLIYAVIY SOG'LOMLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	83-89
<i>Butunov Shaymardan Berdiyrovich</i> NOANIQLIK ORQALI HARAKAT QILISH: IQTISODIY BEQARORLIK SHAROITIDA MOLIYAVIY TAHLIL	90-96
<i>Islomova Mohlaroyim Inomjon qizi, Ortiqova So'g'diyona Abdusodiq qizi, Abdurahimova Zulhumor Azimjon qizi</i> TURIZM XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI TEXNANOLOGIYALARNI QO'LLASH	97-103
<i>Содиқов Анвар</i> ЎЗБЕКИСТОН ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИ ИСТИҚБОЛЛАРИНИ КЎП ОМИЛЛИ ЭКОНОМЕТРИК МОДЕЛЛАР АСОСИДА БАҲОЛАШ ВА МУҚОБИЛ СЦЕНАРИЙЛАРИНИ АНИҚЛАШ...	104-116

Norov Asror Egamberdiyevich, Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich
O'ZBEKISTONDA DOKTORANTURA FAOLIYATI YO'LGA QO'YILGAN OLIY TA'LIM VA ILMIY
TADQIQOT MUASSASALARI 117-122

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Эшонкулова Нуржахон Абдужабборовна
ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТЛАРИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ:
ИЖТИМОЙ-ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛ 123-130

Khalilova Shakhlo Abdurashitovna
IBN SINA AND HIS CONTRIBUTION TO SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION: RETHINKING
THE HERITAGE OF EASTERN THINKERS 131-136

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Saidov Hakim G'ofurovich
VATANPARVARLIK VA MILLIY G'URURNING FALSAFIY KATEGORIAL NEGIZLARI 137-141

Jabborov Jamshid Azimovich
MA'NAVIY EHTIYOJLAR JAMIYAT MA'NAVIY HAYOTINING TARKIBIY QISMI
SIFATIDA 142-148

Coatov Fayram
БАЙРАМЛАР – МИЛЛАТНИНГ ОЛИЙ ҚАДРИЯТИ 149-156

Raxmatova Xolidaxon Xolikovna
NAQSHBANDIYLAR EHTIROMIGA SAZOVOR BUYUK ZOT 157-161

Wang XiaoYu
AN ANALYSIS OF THE MYTHICAL PATTERNS IN ULYSSES FROM THE PERSPECTIVE OF
ARCHETYPE THEORY 162-170

Mamadkulova Kamila Abdukhalikovna
FEATURES OF 19th CENTURY LITERATURE: ROMANTICISM AND REALISM 171-175

Aripova Saodat Taxirovna
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK
XUSUSIYATLARI 176-181

Xudoyqulov Behzod Abbosovich
ITALYAN TILIDAGI FRAZELOGIK IBORALAR TARJIMASI VA ULARNING O'ZBEK TILIDAGI
EKVIVALENTLARI 182-187

Mavlonova Gulnora Abdig'ani qizi
ADABIYOTDA QO'LLANILGAN EVFEMIZMLAR (ROMAN VA SHE'RIYAT) MISOLLAR
BILAN 188-192

Tuxtayeva Dildora Zokirovna, Izzatilloeva Sevinch Nusratilloevna
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "YAXSHILIK" KONSEPTINI IFODALOVCHI MAQOLLARNING
MILLIY-MADANIY XUSUSIYATLARI 193-197

Djurayeva Orzigul Gafurovna
QAXXOR BAXSHI RAHIMOV IJODINING O'RGANILISHI 198-204

Gafarova Shahnoza Hayrullayevna
TIL VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR 205-209

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР*Исломқулова Шоҳсанам Ваҳобжон қизи*ВРАЧНИНГ КАСБИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ОМИЛЛАРИ ВА ЗАРУРИЯТИ ..... 210-215*Sarvinov Sunnatillaeva*PROCEDURAL CHALLENGES IN THE REGULATION OF ABUSE OF DOMINANT POSITION IN
UZBEKISTAN ..... 216-222**13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ***Soliyev Ibodulloxon Ismatullayevich*FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF REFORMS IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ..... 223-233*Shokirov Po'lat*TALABALARGA ATLETIK GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARINI JOZIBADORLIGINI OSHIRISHING
USLUBIY ASOSLARI ..... 234-238*Begmatova Dilnoza Muxtarovna*JAHON MIQYOSDA TA'LIM JARAYONI SUBYEKTLARIDA MADANIY IMMUNITETNI
SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI ..... 239-243*To'rayev Panji To'xtayevich*MILLIY KURASH MASHG'ULOTLARIDA UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIKNI TASHKIL
ETISH VA SHAKLLANTIRISH ..... 244-248*Axmedova Nafisa Isaxodjayevna, Azamatov Abdullo Isaxo'ja o'g'li, Lutfullina Rumiya Anvarovna*
OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAKULTETLARI TALABALARI
UCHUN ANTIDOPING QOIDABUZARLIKLARINING OLDINI OLISH MEXANIZMINI

YARATISH 249-256

*Egamberdiyev Javlonbek*TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNI TASHKIL QILISH VA UNING
ILMIY-USLUBIY ASOSLARI ..... 257-260*Kenjaboev Abdisalim Erkaboevich*ZAMONAVIY TA'LIM- TARBIYA JARAYONIDA PEDAGOGIK RAHBARNING
KOMPETENTLIGI 261-265

Aripova Saodat Taxirovna
Alfraganus Universiteti o`qituvchisi
aripova_saodat8822@mail.ru

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Maqolada hikoyalarni ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishning lingvistik va madaniy xususiyatlari muammosiga bag'ishlangan. Badiiy asarning turli xalqlarning an'analari, urf-odatlari, milliy madaniyatning til orqali ifodalangan xususiyatlariga ta'sir etuvchi lingvistik va madaniy jihati tarjima jarayonining tarkibiy qismidir. Badiiy matnni tarjima qilishda tarjimon tarjima, o'zgartirish va o'zgartirishning turli usullaridan foydalanadi.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, badiiy matn, tadqiqot, ekvivalent, tarjima, tasnif, metod.

Aripova Saodat Takhirovna
Teacher, Alfraganus University

LINGUOCULTURAL CHARACTERISTICS OF THE TRANSLATION OF STORIES IN ENGLISH AND UZBEKI

Abstract. The article is devoted to the problem of linguistic and cultural features of translating stories from English into Uzbek. The linguistic and cultural aspect of a work of art, which affects the traditions, customs of different peoples, and the characteristics of national culture expressed through language, is an integral part of the translation process. When translating a literary text, the translator uses various methods of translation, transformation and conversion.

Keywords: linguoculturology, literary text, research, equivalent, translation, classification, method.

Арипова Саодат Тахировна
Учитель, Университет Альфраганус

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА РАССКАЗОВ НА АНГЛИЙСКИЙ И УЗБЕКСКИЙ ЯЗЫКИ

Аннотация. Данная статья посвящена проблеме лингвокультурных особенностей перевода рассказов с английского на узбекский язык. Лингво-культурологический аспект художественного произведения, затрагивающий традиции, обычаи разных народов, особенности национальной культуры, выраженной через язык, является неотъемлемой частью переводческого процесса. При переводе художественного текста переводчик использует различные методы перевода, трансформации и преобразования.

Ключевые слова: лингвокультурология, художественный текст, исследование, эквивалент, перевод, классификация, метод.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N24>

Odamlar ikki shaklda muloqot qilishadi: ogʻzaki va yozma. Agar ikki yoki undan ortiq odam bir tilda gaplashsa, muloqot qilish qiyin emas, lekin odamlar turli tillarda gaplashganda, fikr almashish juda qiyin boʻladi. Bunday holda, odamlar tarjimaga, yaʼni “ijtimoiy zaruratdan kelib chiqadigan jarayon va bir tildagi yozma yoki ogʻzaki matnda ifodalangan maʼlumotni (tarkibni) boshqa tildagi ekvivalent (adekvat) matn orqali berish natijasi” ga murojaat qilishadi [1]. Garchi ular odatda “bir tildan boshqasiga” tarjima haqida gapirishsa-da, lekin aslida tarjima jarayoni bir tilni boshqa tilga almashtirishdan koʻproq narsani oʻz ichiga oladi. Tarjimada turli madaniyatlar, shaxslar, turli tafakkur tarzi, turli adabiyotlar, turli davrlar, rivojlanish darajalari, anʼanalar yuzma-yuz keladi.

Madaniyat tushunchasi asr boshlarida yangi mazmun kasb etdi. Agar ilgari madaniy qadriyatlar, sanʼat, adabiyot va boshqalar deb ataladigan narsalar haqida fikr hukmron boʻlgan boʻlsa, endilikda madaniyat tushunchasining ahamiyati ortib bormoqda, bunda xalqning milliy anʼanalarini tasvirlash, odamlar, ularning turmush tarzi, xulq-atvorining oʻziga xos xususiyatlari, tafakkuri va atrofdagi dunyoni idrok etish va talqin qilishga katta eʼtibor qaratilmoqda.

Zamonaviy tarjimashunoslikni oʻqitishning juda muhim madaniy belgisi soʻnggi paytlarda eng faol rivojlanayotgan bilim sohaslaridan biri — lingvokulturologiyadir. Bu fanning asosiy vazifasi til va madaniyat, til va etnik, til va milliy mentalitet oʻrtasidagi munosabatni oʻrganish va tavsiflashdan iborat boʻlib, u “uchlik” – “til, madaniyat, inson shaxsi” asosida yaratilgan ham moddiy, ham ruhiy etnik oʻzlikni kuzatishi mumkin [2].

V.N. Teliya lingvokulturologiyani etnolingvistikaning bir qismi sifatida qaraydi, u “til va madaniyatning sinxron oʻzaro taʼsiridagi muvofiqligini oʻrganish va tavsiflashga” bagʻishlangan kitobida, shunday: “U lingvokulturologiyani “tilshunoslik va madaniyatshunoslik chorrahasida vujudga kelgan tilshunoslik sohasi” yoki “madaniyatshunoslik va tilshunoslik, etnolingvistika va madaniy antropologiya sohasidagi tadqiqotlar natijalarini oʻzida mujassamlashtirgan bilimlarning integral sohasi” deb taʼriflaydi [4]. Shu munosabat bilan tilshunoslikning ustuvor yoʻnalishlari ham oʻzgardi: uning rivojlanishining hozirgi bosqichida tillarning milliy-madaniy va dunyo qiyofasining milliy oʻziga xosligi bilan bogʻliq masalalarga tobora koʻproq eʼtibor qaratilmoqda, shu tariqa lingvistik-madaniy jamoa orasida rivojlangan.

Ushbu maqolada ingliz va oʻzbek tillaridagi hikoyalar tarjimasining lingvokulturologik xususiyatlari nuqtai nazaridan koʻrib chiqish va tahlil qilishga urinish berilgan. Zamonaviy ingliz tilida koʻplab frazeologik birliklar mavjud boʻlib, ularning asosiy vazifasi tilning estetik tomonini oshirishdir. Frazeologizmlar barqaror iboralarda mustahkamlangan madaniyatning ruhi va oʻziga xosligini ifodalaydi. Koʻpgina frazeologik birliklar urf-odatlar, voqelik va tarixiy faktlar bilan bogʻliq holda paydo boʻlgan, ammo ingliz frazeologik fondining aksariyati, tilshunoslarning fikriga koʻra, u yoki bu tarzda badiiy va adabiy asarlar tufayli paydo boʻlgan. Masalan, mashhur ingliz yozuvchisi J.D. Salindjer: “Ingliz tilidagi hikoyalarni boyitgan frazeologik birliklar soni jihatidan eng muhim adabiy manbalardan biridir” deb aytgan [3]. Badiiy tarjima asl matnning maʼnolarini koʻrsatuvchi tilga tarjima qilishni, bir madaniyat matnini boshqa madaniyatni tushunishga moslashtirishni oʻz ichiga oladi.

Oʻzbek tarjima maktabining rivojlanish tarixi oʻziga xos xususiyat va oʻziga xoslikka ega. Bu oʻziga xoslik oʻrta asrlardayoq sharq tillaridan, asosan arab tilidan tarjimalarning keng

rivojlanishi, ikki tilli lug'atlarning mavjudligi bilan tavsiflanadi; XIX-asrning ikkinchi yarmida to'g'ridan-to'g'ri G'arb tillaridan tarjimalarning boshlanishi va nihoyat, ingliz tilidan badiiy va ilmiy adabiyotlar, shu jumladan boshqa tillardan tarjimalarning yetarlicha keng rivojlanishi. Bu madaniy-adabiy almashuv va o'zaro kirib borishda ingliz tilidagi hikoyalar o'zbek kitobxonini jahon madaniyati va adabiyoti bilan bog'lovchi ko'priklarni o'ynadi. O'tgan asrdagi o'zbek tarjima maktabi, aslida, o'zining asosiy tarkibi va amaliyotida ingliz tilidan tarjimalarga asoslangan edi.

O'zbek tarjima maktabining ingliz tillaridagi asarlarni tarjimasining lingvokulturologik xususiyatlari quyidagi omillarga asoslanadi:

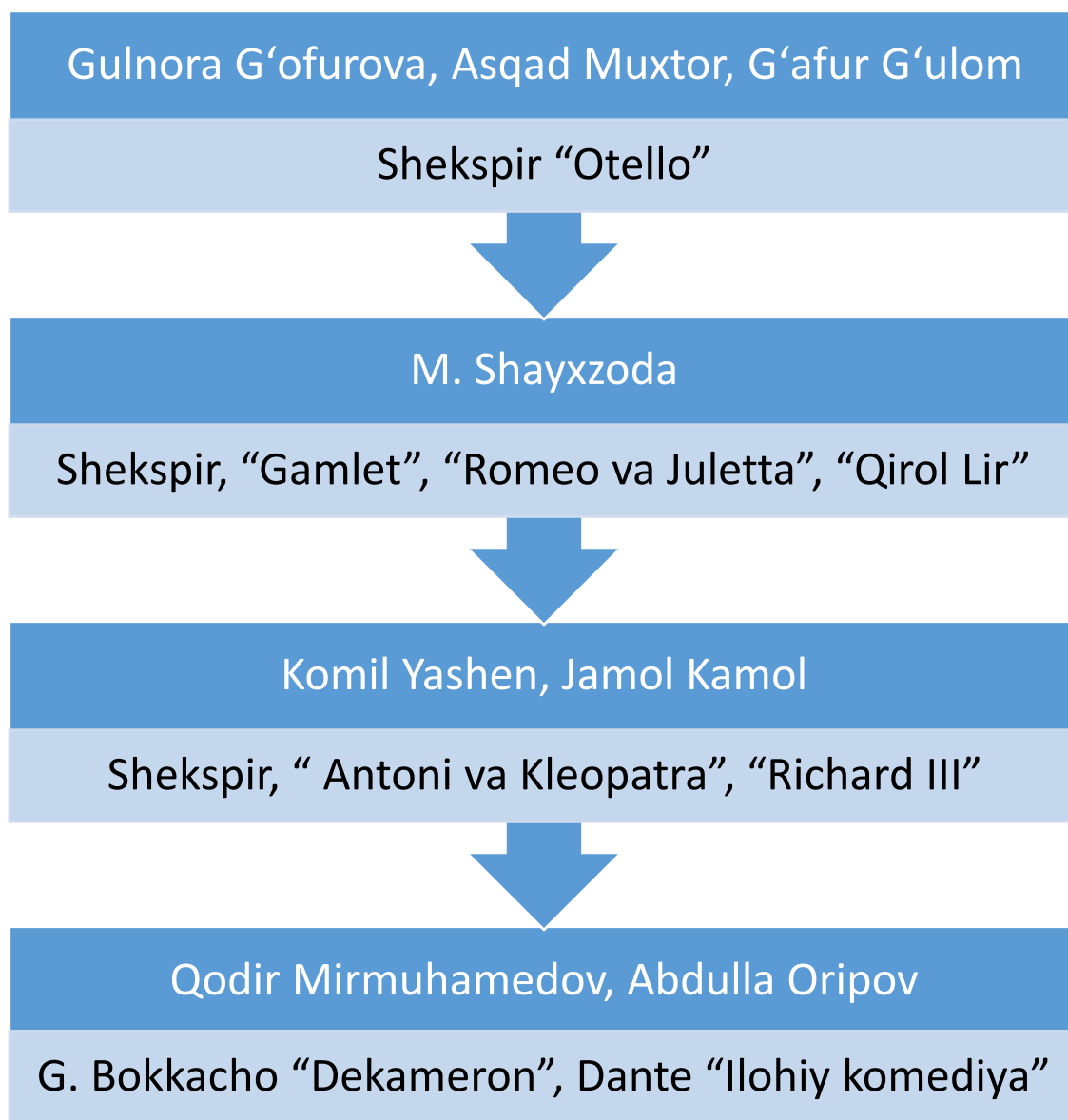
Birinchidan, o'zbek tarjima maktabi o'rta asrlarda shakllanib, din va madaniyatning keng rivoji uchun imkoniyatlardan biri bo'lgan. Keyinchalik O'rta Osiyo fan va adabiyot maktabining ko'plab vakillari ko'plab fanlar bo'yicha islom sivilizatsiyasining shakllanishi va rivojlanishiga ulkan hissa qo'shdilar. O'sha davrning o'ziga xos xususiyatlaridan biri tarjimonlar va ikki tilli, shuningdek, izohli lug'atlarning mavjudligi edi.

Ikkinchidan, o'zbek tarjimonlik maktabining rivojlanish jarayoni doimo milliy o'zlikni anglash va milliy buyuklikni tiklash g'oyalari namoyon bo'lishi, ma'rifiy harakatning kuchayishi bilan bog'liq bo'lgan. O'zbek ma'rifatparvarlari jahon adabiyotining oltin fondiga kirgan eng buyuk, o'lmas asarlar bilan o'quvchini tanishtirishga intilganlar. Shuning uchun ham ingliz va boshqa tillardan tarjima qilishga birinchi urinishlar ma'rifat davrida paydo bo'ldi.

Uchinchidan, o'zbek tarjima maktabining eng rivojlangan davri o'tgan asrning ikkinchi yarmiga to'g'ri keldi. Aynan shu davrda o'zbek tarjima maktabi va o'zbek transleologiyasining asosiy tamoyillari, uslubiyati, asosiy yo'nalishlari ilmiy fan sifatida shakllandi. Adabiyot sahnasiga bir qancha tarjimon va tarjimonlar kirib keldi [5].

To'rtinchidan, bugungi kunda o'zbek tarjima maktabining o'ziga xos jihati butun dunyo tillaridan, jumladan, ingliz tilidan ham o'zbek tiliga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish an'analarining paydo bo'lishidir. Bundan tashqari, tarjimalar asosan bir yo'nalishda – o'zbek tiliga tarjima qilinadi. Lekin hozircha o'zbek tilidan ingliz tiliga faol harakat yo'q, ayniqsa hikoya va romanlarga tegishli. Bugungi amaliyotning yana bir xususiyati shundaki, badiiy adabiyot bilan bir qatorda jahon miqyosida ahamiyatli bo'lgan va jahon kitobxonlari tomonidan e'tirof etilgan ijtimoiy-siyosiy, tarixiy, falsafiy, ilmiy-texnikaviy va tabiiy fanlar bo'yicha adabiyotlar tarjimalarining rivojlanishi; shu jumladan to'g'ridan-to'g'ri tarjima materiallari.

Shuningdek, ko'plab shoir va yozuvchilar tarjimonlik faoliyati bilan shug'ullangan. Bu davrda G. Salamov, S. Mamajonov, G. Xo'jaev, N. Vladimirova, K. Jo'raev, N. Komilov, S. Meliev, S. Azimov, Sh. Ataboev, S. Achilov, B. Ermatov, X. Ismailov, M. Baqoeva, N. Atadjanov, K. Musaev kabi tarjimonlar tomonidan badiiy tarjimaning o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari olib borildi.

Xuddi shu davrda ingliz va Amerika adabiyotining o'ttizdan ortiq namoyandalari, yozuvchi va shoirlarining asarlari o'zbek tiliga tarjima qilindi. Biroq, bu tarjimalarning asosiy xususiyati shundaki, ular ingliz tilidan to'g'ridan-to'g'ri tarjima emas, balki bilvosita, rus tili orqali tarjima qilingan. Mustaqillik yillarida o'zbek tarjimonlik maktabida jiddiy o'zgarishlar ro'y berdi. Jahon adabiyotini bevosita tarjima qilish amaliyoti kuchaydi.

V. G. Gak yozishicha tarjimon uchun alohida qiyinchilik hikoyada keltirilgan atamalarni tarjima qilish ekanligiga e'tibor qaratdi [4]. Bunday atamalar turli ijtimoiy sohalarda ma'noga ega bo'lgan allaqachon mavjud so'zlarning majoziy ishlatilishi asosida paydo bo'ladi. Bunday atamalarni ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilganda tarjimon o'ziga mos, odatda majoziy iboralarni izlashga majbur bo'ladi. Bundan tashqari, bunday tarjimada tarjimon ma'lum bir atamani qo'llashning kontekstual xususiyatlarini hisobga olishi kerak. Demak, ingliz tilidagi hikoyalarni o'zbek tiliga tarjima jarayonida, bir so'z bir-nechta ma'nolarni ifodalashi mumkin, shunda tarjimon lingvokulturologik xususiyatlarini aniqlab, mos keladigan so'zni ishlatadi.

Ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan yana bir qiyinchiliklardan biri bu hikoyalar mazmuniga to'g'ri keladigan nomlari (sarlavhalari) uchun ekvivalentlarni izlashdir. Bunday hollarda asosiy tarjima, ma'lumki, boshqa tarjimonlar uchun pretsedent va

kanonikdir [4]. Kitob nomi va hikoyalar sarlavhalari bu asarlarni idrok etish uchun boshlang'ich nuqtadir. Shunday qilib, unvonlar nafaqat kommunikativ, balki nominativ, shuningdek, ifodali va apellyatsiya funksiyalarini ham bajaradi.

Masalan hikoyalarda atamalar va frazeologik birliklar tarjimalarida lingvokulturologik xususiyatlariga muhim o'rin ajratilgan. Asl matnning stilistik rangini saqlab qolish uchun tarjima o'zbek tiliga moslashtiriladi. "It killed me" frazeologik birligining tarjimasi qiziq. Ushbu frazeologik birlik "Bu meni o'ldirdi" degan ma'noni anglatadi. Bu holda, hayratlanishning yuqori darajasi nazarda tutilgan, ya'ni bu jumlaning quyidagicha tarjima qilish mumkin: "Bu meni hayratda soldi". Biroq, bu asl frazeologik birlikning emotsional komponentini juda neytrallashtiradi, shuning uchun tarjimonlar tarjima qilishda frazeologik analogdan foydalanib, emotsional-semantik ma'noni etkazish uchun "Aqldan ozdirdi" iborasidan foydalanadi.

Gap birliklarni tarjima jarayonida nafaqat til, balki nutq hodisasi sifatida ham ko'rib chiqish qiziq. Masalan, Amerika yozuvchisi Jek Londonning "Bo'ri bolasi" hikoyasida "to be frozen to death" — "muzlab qolmoq" degan ma'noni anglatadi. Ammo tarjimon biroz boshqacha versiyani beradi:

— "Are you frozen to death?"?

"Siz o'lib qolgudek muzlab qoldingizmi?"

Ekvivalentlar va analoglar mavjud bo'lmaganda, tarjimon ba'zi hollarda tarjima paytida bir nechta frazeologik birliklar birlashganda semantik kontaminatsiya texnikasidan, ya'ni ulanish usulidan foydalanadi. "I sneak a look to see what he was fiddling around with on my chiffonier" — bu erda ikkita frazeologik birliklarning tarjimasini ko'rib chiqish muhimdir: "to fiddle around" — "ishyoqmaslik, dangasalik" va "to fiddle wit" — "biror narsa bilan o'ynash".

Yuqoridagi misollarni umumlashtirgan holda shuni ta'kidlash kerakki, aynan frazeologik birliklar va iboralarning lingvomadaniy xususiyatlari badiiy asarning rang-barangligini, ularni o'z tilga tarjima qilish imkoniyatlarining xilma-xilligini ta'kidlaydi. Ulardan ba'zilari ushbu maqolada keltirilgan. Tarjimon adekvat tarjimaga erishish uchun: frazeologik ekvivalent, frazeologik analog, so'zma-so'z tarjima, ifloslanish usuli va stilistik neytrallashtirish kabi tarjima usullaridan foydalangan.

Maqolada o'tkazilgan tahlil quyidagi xulosalar chiqarishga imkon berdi. Ingliz tilidagi matnlar o'zbek tiliga tarjima qilinganda ingliz va o'zbek jamiyatlarining lingvistik va madaniy xususiyatlarini aks ettiruvchi leksik birliklar, grammatik vositalar va ularda qo'llanilgan stilistik vositalarga qarab ma'lum qiyinchiliklar tug'diradi. Turli janrlardagi matnlarni ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishda tarjimonning vazifasi o'zbek tilida so'zlashuvchi murojaat qiluvchiga xos bo'lgan lingvomadaniy kod doirasida ingliz tilidagi matnlar haqidagi ma'lumotlarni yetarli darajada ko'rsatishdan iborat. Ushbu vazifani bajarish uchun turli tarkibiy matnlarni tarjima qilishda tarjimonlar turli xil an'anaviy va original usullarga murojaat qiladilar, ammo so'zma-so'z va erkin tarjimadan qochadilar. Boy nazariy va amaliy materiallar keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun keng istiqbollarni taklif etadi. Bu yo'nalishlardan biri, masalan, turli ingliz davriy nashrlaridan umumiy mavzudagi matnlarni o'zbek tiliga tarjima qilishda turli tarjimonlar tomonidan qo'llaniladigan usullarni o'rganish bo'lishi mumkin.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Aripova, S. (2024). Linguistic and cultural characteristics of the translation of stories in English and Uzbek languages. *Modern Science and Research*, 3(1), 98–101. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/27845>
2. Aripova Saodat Taxirovna. (2023). Lingua-cultural aspects of the translation of English and Uzbek stories. *Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions (Germany)*, 536–540. <https://www.openconference.us/index.php/germany/article/view/1471>
3. Aripova, S. T. (2023). Ingliz tili darslarida talabalarning ijodiy mustaqilligini shakllantirish. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 259–263. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/4033>
4. Оспанова Н.Б., & Давлетова Г.Р. (2016). Лингвокультурологические особенности перевода художественного текста с английского языка на русский язык. *Научные исследования и разработки молодых ученых*, (9-1), 202-207.
5. Рахимова, Ш. П. Особенности переводов с английского языка на узбекский язык / Ш. П. Рахимова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2011. — № 8 (31). — Т. 2. — С. 31-33. — URL: <https://moluch.ru/archive/31/3504/> (дата обращения: 10.02.2024).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).